

**СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО
В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ**

**ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

СЕРІЯ «ТРАНСАТЛАНТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ»

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

**СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕСТВО
В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ**

МОНОГРАФІЯ

Київ
«ВАДЕКС»
2018

TARAS SHEVCHENKO
NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV

**STRATEGIC PARTNERSHIP
IN INTERNATIONAL RELATIONS**

MONOGRAPH

Kyiv
«VADEX»
2018

УДК 327:005.591.452

Рекомендовано до друку
Вченою радою Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 6 від 27 березня 2018 р.)

Всі права застережені. Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу видавництва заборонено.

Рецензенти:

д.політ.наук, проф. **В. П. Горбатенко** (Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України)

д.політ.наук, проф. **Н. Ф. Ржевська** (Національний авіаційний університет)

д.політ.наук, проф. **В. В. Гулай** (Національний університет «Львівська політехніка»)

К 63 Стратегічне партнерство в міжнародних відносинах.
Монографія – К. : Вадекс, 2018. – 542 с.

ISBN 978–966–9725–43–1

Монографія присвячена дослідженню теоретичних і прикладних аспектів стратегічного партнерства, з'ясуванню геостратегічних інтересів провідних міжнародних акторів, аналізу співробітництва ключових суб'єктів у різних сферах міжнародної взаємодії, а також визначенню особливостей зовнішньої і безпекової політики країн у сучасній системі міжнародних відносин.

Монографія розрахована на науковців, дослідників міжнародних відносин, парламентарів, урядовців, співробітників дипломатичних установ, експертів–аналітиків та фахівців–практиків.

УДК 327:005.591.452

ISBN 978–966–2123–85–2

© Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, 2018

3.3. Партнерство США–Індія: особливості стратегічного діалогу та потенціал розвитку (Погорська І. І.).....	280
3.4. Стратегічне партнерство країн ЛАК і ЄС: інформаційно–комунікаційний ракурс (Тихомирова Є. Б.).....	301

ГЛАВА 4. МІЖНАРОДНА ВЗАЄМОДІЯ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ КРАЇН ЄС.....344

4.1. Політика міжнародного співробітництва у зовнішній діяльності ЄС (Копійка В. В.).....	344
4.2. Стратегічне партнерство Німеччини з США та Китаєм (Мінгазутдінов І. О., Мінгазутдінова Г. І.).....	367
4.3. Взаємодія ЄС та країн Центрально–Східної Європи (Брусилівська О. І.).....	386
4.4. Міжнародне співробітництво Болгарії та Румунії з ЄС (Бурдяк В. І.).....	415

ГЛАВА 5. УКРАЇНА У ВІДНОСИНАХ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА.....443

5.1. Стратегічне партнерство пострадянських країн (Федуняк С. Г.).....	443
5.2. Практика становлення стратегічних відносин України (Піпченко Н. О.).....	465
5.3. Перспективи розвитку енергетичного співробітництва між Україною та ЄС (Рижков М. М., Мазурець Ю. О.).....	487
5.4. Стратегічне партнерство України: випробування «гібридною війною» (Ожеван М. А.).....	513

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ.....540

9. India, US release „declaration of friendship“, to elevate strategic partnership// Times of India, January 25, 2015.
10. Tellis A.J. «Balancing without Containment: An American Strategy for Managing China» / Tellis A.J. – Carnegie Endowment for International Peace, 2014. –105 p.
11. Feigenbaum E. A., Manning R. A. A Tale of Two Asias | Foreign Policy. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://foreignpolicy.com/2012/10/31/a-tale-of-two-asias/?wp_login_redirect=0
12. Ladwig III, W.C., «Delhi’s Pacific Ambition: Naval Power, “Look East,” and India’s Emerging Influence in the Asia–Pacific / W.C., Ladwig III // Asian Security. – 2009. – P. 87–113.
13. Goh E., Acharya A., «Introduction» / A. Acharya, E. Goh (dir.) Reassessing Security Cooperation in the Asia–Pacific: Competition, Congruence, and Transformation – Cambridge, MA, MIT Press, 2007, P.1–17.
14. Foreign Trade – U.S. Trade with India – Census.gov. United States Census Bureau. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5330>.
15. Moon C. Nationalism, Regionalism, and the Future of Northeast Asia : Interests and Identity as Barriers to Sub–regional Integration », / « Beyond History : Reconciliation, Cooperation and Social Integration in Northeast Asia » (Dépasser l’histoire : réconciliation, coopération et intégration sociale en Asie du Nord–Est) à l’université du Zhejiang, Hangzhou, le 3 décembre 2011, – 33 p.
16. Godin R. L’Inde, meilleure amie des Etats–Unis de Donald Trump // La Tribune. – 24/01/2017.
17. President Bush Signs H.R. 7081, the United States–India Nuclear Cooperation Approval and Nonproliferation Enhancement Act. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2008/10/20081008>
18. Remarks by President Obama and Prime Minister Narendra Modi of India After Bilateral Meeting. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.whitehouse.gov/thepress>
19. Santino S. Regime F., Parisot J. American Hegemony and the Rise of Emerging Powers: Cooperation or Conflict / Santino S. Regime F., Parisot J. – Routledge, 2017 – 228 p.

3.4. Стратегічне партнерство країн ЛАК і ЄС: інформаційно–комунікаційний ракурс

Сучасні проблеми міжнародного розвитку викликають потребу мислити глобально, а діяти локально. Саме тому основні проблеми, з якими стикаються регіони світу, мають значний «територіальний» вимір, який вимагає відповідних дій, передусім на місцевому та регіональному рівнях. ЄС не може знайти розв’язання виникаючих проблем, діючи самотійно. Співпраця з країнами, що не входять до цього союзу, розглядається як така, що є важливою й відповідною спільним інтересам світу. Як зазначено в документах ЄС, «завдяки історичним, культурним та економічним зв’язкам та все більшому зближенню цінностей і

принципів Європейського Союзу, Латинської Америки й Карибського басейну вони є природними партнерами; поділяють загальну прихильність до прав людини, демократії, належного управління, багатосторонності та соціальної згуртованості й співпрацюватимуть для досягнення цих цілей» [47]. Ось чому виникає потреба розробки та реалізації зовнішньої регіональної політики ЄС у глобальному контексті.

Регіон Латинської Америки довго був об'єктом впливу США і, як вважають деякі вчені, у недалекому майбутньому Латинської Америки США продовжуватимуть бути головним гегемоном, оскільки поки що на світовій арені не визначилося іншої держави, котра б могла здійснювати такий величезний вплив на міжнародні відносини. Звичайно, існує певне протистояння такому втручання – форуми, опозиційні рухи, конференції, однак, на жаль, реального впливу такі засоби на сьогодні не мають [16]. Проте дедалі більше тут поступово посилюється присутність ЄС, який об'єднує з Латинською Америкою цілий комплекс історичних, культурних і економічних відносин [19]. «Асоціація з Латинською Америкою – це не просто факт, але також є життєво важлива річ для інтересів обох регіонів, як для теперішнього, так і для майбутнього. Однак, якщо Європа готова посилювати співробітництво з Латинською Америкою, вона також очікує на її тверду відданість» [32].

Зовнішня регіональна політика ЄС глобального контексту. Як зазначає А. Хосте, термін «Латинська Америка» вперше використано минулого століття французами, які намагались уживати його, замість виразу «іспанська Америка» щодо населення Американського континенту на південь від Сполучених Штатів. Із тих пір цей термін часто використовується, але рідко визначається [34].

Поняття «Латинська Америка» нерідко доповнюється географічними уточненнями – «і Карибського басейну» або

замінюється сполученнями «країни Південної або Центральної Америки». Ми будемо трактувати Латинську Америку в широкому розумінні як сукупність усіх країн Південної й Центральної Америки, а також Карибського басейну, застосовуючи поширені скорочення «ЛАК» – Латинська Америка і Карибський басейн або «ЛКА» – Латино–Карибська Америка.

Актуальні теоретичні підходи щодо співробітництва країн ЛАК і ЄС напрацьовано в межах наукових праць вітчизняних авторів, а саме: Н. Весела [7] та А. Бредіхин вивчали розвиток співробітництва між країнами Європейського Союзу й ЛКА в 90–х рр. XX ст. [6]; Д. Семенов на прикладі відносин між країнами Східної Європи та ЛАК розкрив можливості співпраці між віддаленими (аутсайдерськими) гілками умовно єдиної глобальної західної цивілізації [24]; О. Губрієнко досліджував спільне та відмінне в реформуванні політичних і правових систем у ЦСЄ і ЛАК, а також сучасний стан конституційного розвитку цих регіонів [12]; А. Бредіхин і В. Завадський вивчали історію створення та співробітництво на початку нового тисячоліття ЄС і МЕРКОСУР [5]; А. Бояр аналізував загальні принципи та закономірності процесу інтеграції третіх країн із єдиним внутрішнім ринком ЄС [4]; Ю. Магеррамова акцентувала увагу на механізмах співробітництва ЄС і ЛАК [20]; М. Заболотна досліджувала політичні аспекти розвитку субрегіональних інтеграційних об'єднань в ЛКА [14]; Н. Балюк аналізувала стратегію Європейського Союзу щодо країн ЛАК, розглядаючи документи та програми міжрегіональної взаємодії, виокремлюючи окремі напрями співробітництва, а також міжнародно–правові та інституційні основи співробітництва ЄС та ЛАК [2–3].

Відносини між країнами ЄС та ЛАК, ми відносимо до «зовнішньої регіональної політики ЄС глобального контексту» [27–29], оскільки ЄС є важливим економічним і політичним

партнером для країн ЛАК, провідним донором в латиноамериканському регіоні. Лише у контексті окремого випадку бразильського кордону з Європейським Союзом, представленого Французькою Гайаною, можна було би говорити про транскордонне співробітництво ЄС і ЛКА. Французька Гайана (Гвіана) – фр. Guyane – найбільший заморський департамент Франції, розташований на північному сході Південної Америки. Адміністративний центр – місто Кайєнна. Межує на заході з Суринамом, на півдні і сході з Бразилією, на півночі і північному сході омивається Атлантичним океаном. Проте таке існування спільного кордону ЄС і ЛАК не робить значного впливу на сутність регіональної політики ЄС на латиноамериканському континенті.

Не зважаючи на те, що Європейський Союз – гравець світового рівня, він не прагне домінувати у світі. Основним завданням ЄС із самого початку було згуртування народів Європи. Із часом до цього завдання додалася необхідність розвитку відносин Європейського Союзу з іншим світом. ЄС обрала стратегію, подібну до тієї, що реалізовувала в межах власних кордонів: модель зовнішньої регіональної політики країн, у цьому випадку – розташованих в інших частинах земної кулі. У документах ЄС зазначено, що сьогодні він є другим за величиною торговим партнером Латинської Америки, ЄС – найбільший інвестор у регіоні. За останні десять років Європейська комісія профінансувала понад 450 проектів і програм на суму понад 3 млрд. дол. Між двома регіонами партнерство зміцнюється двома способами: через активізацію зв'язків субрегіонів та окремих країн. Заохочення регіональної інтеграції залишається ключовим пріоритетом політики ЄС у відносинах із ЛАК [69].

Разом з тим, відносини між країнами ЄС і ЛАК як складової зовнішньої регіональної політики ЄС важливі для обох акторів.

Сьогодні ЄС є значним економічним і політичним партнером для країн ЛКА, провідним донором у латиноамериканському регіоні. Погодимось з думкою дослідників, які вважають, що «на початку XXI століття ЄС став для багатьох країн Латинської Америки, важливим торговельно–економічним партнером після США і Китаю. Крім того, в результаті натягнутих політичних відносин з США відбулося помітне зближення ряду держав Латинської Америки з країнами ЄС, про що свідчать численні візити президентів латиноамериканських країн в ЄС і встановлення практики проведення європейсько–латиноамериканських самітів» [9].

Ще у середньостроковому огляді Регіональної індикативної програми 2011–2013 рр. для Латинської Америки [60] справедливо підкреслювалося, що вона стала відігравати все більш помітну роль на міжнародній арені. Названо низку позитивних факторів для цього: політична стабільність і мир, за винятком деяких окремих випадків, стали нормою для регіону; безпрецедентний економічний ріст в останні роки в поєднанні зі значними ресурсами та сировинними матеріалами допомагає пояснити, чому ЛКА все більше стає стратегічним партнером для інших країн і регіонів, які, до сих пір, були відсутні в регіоні; прагнення регіону до демократії, верховенства закону й поваги прав людини; в останні роки Латинська Америка показала явні ознаки готовності рухатися вперед у регіональній інтеграції, координації та політичному діалозі; деякі країни ЛКА відіграють усе більш значну роль у забезпеченні миру та стабільності за межами своїх кордонів, наприклад деякі країни ЛАК взяли активну участь у зусиллях із забезпечення миру й стабільності в Гаїті.

Зверталася увага й на певні негативні аспекти, що актуалізують проблеми дослідження взаємодії ЄС і країн Латинської Америки, зокрема те, що група країн (наприклад

ALBA – Боліваріанська альтернатива для Південної Америки) іде разом на основі загальних принципів і соціально–економічної та політичної моделі, з ідеологічним змістом, що відрізняється від решти частини регіону. Такий розвиток подій потрібно контролювати, тому що ми є свідками двох різних моделей політичного й економічного управління, які в деяких випадках можуть перешкоджати подальшому діалогу та інтеграції. По–друге, зазначені труднощі в зміцненні субрегіональної інтеграції зусиль, наприклад у Меркосурі, Антському співтоваристві й у Центральній Америці. Ці труднощі часто виявляються під час переговорів ЄС у трьох згаданих регіонах.

Іноді двосторонні відносини між Європейським Союзом та країнами ЛАК відносять до 60–х і 70–х років. Тим не менш, тільки з 1990 року в Римській Декларації міністрів закордонних справ Європейського Союзу (тоді Європейське співтовариство) та Групи РІО було вирішено брати участь в «інституціоналізованому політичному діалозі» між обома сторонами. Метою Римської декларації було: глобалізація та реструктуризація політичних та економічних діалогу, його інституціоналізація. Декларація приділяла особливу, але не ексклюзивну увагу поліпшенню співробітництва у торгівлі, економічному співробітництві, допомозі у розвитку, вирішенні проблем навколишнього середовища та боротьби з наркотиками та тероризмом. Ця декларація визначила пріоритетні проекти щодо інвестицій, науки та технологій, освіти та регіональної інтеграції. Римська декларація стала політичним актом першорядного значення, яке позначило майбутнє відносин між двома регіонами. Це був перший випадок, коли всі країни Південної Америки та Мексика (на додаток до представника з Центральної Америки та іншої з Карибського басейну, хто взяли участь як спостерігачі) зустрілися на конференції міністрів на рівні своїх європейських колег [59].

Механізми міжрегіонального політичного діалогу між ЄС та ЛАК. До певного часу фактично існували два офіційних механізми міжрегіонального політичного діалогу між Європою та Латинською Америкою. Перший охоплював дворічні двосторонні зустрічі між главами держав та урядів: саміти ЄС–ЛАК. Другий механізм функціонував як саміти міністрів країн–членів ЄС–РІО, що проводилися кожні два роки років, чергуючись з самітами ЄС–ЛАК.

Потім обидва механізми були включені в нову систему ЄС–CELAC. Зараз єдиною регіональною групою, яка виступає від імені всього регіону Латинської Америки та Карибського басейну є Співтовариство держав Латинської Америки та Карибського басейну (CELAC). Воно було створена відповідно до Каракаської Декларації [40] і замінило групу Ріо і короткі латиноамериканські саміти з питань інтеграції та розвитку (*Cumbre de América Latina y el Caribe sobre Integración y Desarrollo, CALC*).

CELAC – це «механізм діалогу та політичного договору; артикулювальний (структурований) механізм, який працює на основі консенсусу; форум, який просуває конвергенцію спільних дій та інтересів; платформа, яка сприяє більш широкій присутності» ЛАК «в світі; простір для вирішення спільних завдань» [63]. Його було створено для поглиблення інтеграції в Латинській Америці та зменшення значного впливу Сполучених Штатів на політику та економіку Латинської Америки. Цю організацію часто розглядають як альтернативу Організації американських держав (ОАД), регіонального органу, заснованому Сполученими Штатами та 21 країною Латинської Америки, як контрзаходи щодо потенційного радянського впливу в регіоні.

CELAC зараз об'єднує 33 суверенних нації в міжурядовій спільноті, що має низький рівень інституціоналізації, не має постійних структур, тільки постійний секретаріат, і якій бракує механізмів та інституцій для забезпечення виконання спільних

рішень. Його рішення узгоджуються і приймаються під час річних самітів. На додаток також CELAC організує зустрічі на низькому рівні та з актуальних конкретних питань. Незважаючи на відсутність міцної інституційної структури та цілей, пов'язаних з економічною або соціальною інтеграцією, CELAC був визначений як «інструмент для формулювання загальної латиноамериканської ідентичності; це виникає з триваючого та взаємно складного процесу побудови та визнання регіону» [55]. І лише на останньому саміті 2017 р. був проведений круглий стіл «Інституційні дворівневі рамки», де обговорювалися питання «Сприяння бірегіональному співробітництву з інституційної точки зору: роль структурних проектів та співробітництва» [44].

У своїх деклараціях CELAC пропонує спільну платформу для країн ЛАК, щоб виявляти протидію іноземному втручання у свої внутрішні та регіональні справи та піднімати це питання дискримінації та регіонального представництва в багатосторонніх інститутах. CELAC – єдиний форум, де всі країни ЛАК зустрічаються без присутності США. З 2013 року саміти CELAC відбуваються щороку: в Чилі (2013), на Кубі (2014), у Коста-Ріці (2015), в Еквадорі (2016) та в Домініканській Республіці (2017).

Регіональний форум, CELAC є унікальною платформою для відносин регіону з ЄС. Як зазначають дослідники, Європейський Союз до середини 1990-х років не мав документів, де була б визначена стратегія Союзу щодо даного регіону. Лише з 1995 р. регіон починає бути одним з пріоритетних для Європейського Союзу. Серед основних документів, що регулювали та регулюють зараз співпрацю ЄС і ЛАК, є «Регіональний програмний документ 2007–2013» [57], «Європейський Союз та Латинська Америка: партнерство глобальних гравців» [69], «Регіональна індикативна програма 2011–2013 рр. для Латинської Америки» [59], «Багаторічна індикативна регіональна програма для Латинської Америки 2014–2020 рр.» [60], «Елементи стратегії

ЄС щодо громадської безпеки в Центральній Америці та Карибському басейні [42]; «Формування нашого спільного майбутнього. Латинська Америка та Карибський регіон – стратегічне партнерство Європейського Союзу» [66]; «Оцінка програм і заходів Спільноти держав Латинської Америки та Карибського басейну (CELAC) – Європейський Союз (ЄС) [43].

Стратегічне партнерство ЄС–ЛАК. Початок Стратегічного партнерства ЄС–ЛАК пов'язують з першим самітом представників обох регіонів в Ріо–де–Жанейро в 1999 р. Пізніше воно було зміцнене в Мадриді (2002), Гвадалахарі (2004), Відні (2006), Лімі (2008), Мадриді (2010). Перший саміт після переформатування ЛАК на CELAC, відбувся у 2013 р. в Сантьяго, Чилі. Ця подія відповідала саміту VII ЛАК–ЄС. Другий саміт ЄС–СЕЛАК / 8–й ЄС–ЛАК було проведено в Брюсселі у 2015 р. на тему: «Формування нашого спільного майбутнього: робота для процвітаючих, об'єднаних та стабільних товариств наших громадян». Сантьяго (2013), Брюсселі (2015). Останній Саміт відбувся у Сальвадорі в 2017 р. і отримав назву «саміт знань», оскільки був присвячений навчальним та інформаційно–просвітницьким питанням [44]. Наступний Саміт ЄС та CELAC, який також планується присвятити питанням науки та знань, відбудеться в 2019 р.

Політична декларація саміту CELAC в Домініканській Республіці в січні 2017 р. підтвердила зобов'язання регіону щодо просування вперед інтеграції та співпраці, свою протидію іноземному втручанню в регіоні (наприклад, база США в Гуантанамо) і представила позиції регіону з різних питань в міжнародній пораді денному, включаючи зміну клімату, ядерне роззброєння, деколонізацію, міграцію, торгівлю та розвиток. Цей саміт CELAC також прийняв новий план дій, який включав великий набір регіональних пріоритетів, такі як продовольча безпека та викорінення голоду та бідності, сімейне господарство,

розширення можливостей жінок та гендерної рівності, боротьба з корупцією, міграція, світова проблема наркотиків, освіта, наука, технології та інновації, сталий розвиток, навколишнє середовище та зміна клімату, енергетика, регіональне співробітництво та участь у багатосторонніх форумах та багато інших [41].

Сьогодні у рамках стратегічного партнерства ЛАК і ЄС прагнуть до глибшої співпраці у вирішенні спільних політичних, економічних і соціальних проблем. Наприклад, ЄС, його члени та країни ЛАК уклали різні угоди про торгово–політичну співпрацю. Політичний діалог здійснюється на різних рівнях і з широкого кола питань, включаючи, наприклад, дослідження та інновації, проблему світових наркотиків, міграцію та інші глобальні проблеми. Крім того, у багатьох областях здійснюються програми співробітництва в цілях розвитку для підтримки цього діалогу [46].

Забезпечуючи тверду прихильність досягненню більш процвітаючого, спільного, всеохоплюючого та сталого суспільства на користь майбутніх поколінь, учасники останнього саміту (2017 р.) вирішили:

- Підтвердити та відновити дотримання принципів і цілей, закріплених у попередніх деклараціях та угодах.
- Висловили відданість будівництву Європейського, Латиноамериканського та Карибського регіонів вищої освіти, науки, технологій та інновацій.
- Створити альянс з системою Організації Об'єднаних Націй, що за допомогою зобов'язань університетів, які дотримуються Цілі сталого розвитку, дозволить участь вищих та науково–дослідних установ у сприянні та розвитку 2030 р. порядку денного.
- Поглибити та підвищити академічну мобільність, співпрацю між установами та обмін досвідом та належною

практикою в галузі викладання, досліджень, інформаційно–просвітницької діяльності та менеджменту.

- Сприяти розвитку двосторонніх, регіональних та дворівневих угод про визнання дипломів та навчальних програм.

- Заохочувати та підтримувати створення системи співпраці для національних та регіональних систем контролю якості, акредитації та оцінки ЄС та CELAC.

- Сприяти співпраці між науковими дослідженнями, технологіями та інноваційними системами.

- Для сприяння формуванню території вищої освіти Латинської Америки та Карибського басейну (ENLACES) створили конституцію Університетської Ради CELAC–ЄС як організації та інституційного форуму для діалогу, узгодження та співпраці між університетами, радами, конференціями, асоціаціями та університетськими мережами.

- Зажадати, щоб вищі навчальні заклади та мережі, що входять до складу Оргкомітету на даному Саміті з наукових досліджень та знань, разом з Університетською радою CELAC–ЄС, вживали конкретних заходів для виконання зобов'язань, передбачених цією Декларацією

- Прогрес в напрямку вищої освіти, науки, технологій та інноваційного простору у ЛКА вимагає скоординованих та щедрих зусиль з боку всіх зацікавлених урядових інституцій, а тому має бути підкріплена інституційною структурою, яка сприяє її постійному прогресу та адекватному регіональній артикуляції.

- Просити глав держав та урядів розглянути в рамках третього Саміту CELAC–ЄС пропозиції цієї Декларації та узгодити конкретні заходи, які дадуть новий імпульс для будівництва Спільного простору [44].

Стратегічне партнерство відрізняється від традиційних угод про вільну торгівлю, що мали місце на перших етапах взаємодії ЄС і ЛАК, включенням політичного діалогу та цільової допомоги

на розвиток, що є невід'ємною частиною чіткої європейської акторської діяльності на міжнародній арені. Глобальний контекст партнерства ЄС–CELAC виявив необхідність об'єднання співробітництва у культурній, науковій та соціальній сферах з акцентом на ініціативи, що надають безпосередню користь громадянському суспільству.

Стратегічне партнерство здійснюється не тільки для забезпечення економічного розвитку латиноамериканського регіону: інвестиційний потенціал зростання особливо стосується стратегічних секторів, де європейська досконалість довела свою мету: інформаційні та комунікаційні технології, аерокосмічні справи і автомобільна промисловість, машинобудування та металообробка, енергетика, навколишнє середовище, інфраструктура та ін. Наявність європейських підприємств в Латинській Америці є джерелом зростання та зайнятості та можуть допомогти зменшити соціальну нерівність [32].

Стратегічне партнерство корисне і для здійснення регулярного політичного діалогу на високому рівні, створення дискусійних форумів, де присутні різні партії і є можливість висловити різні думки. Воно призвело до плідної співпраці та значного прогресу у сферах просування демократії та регіональної інтеграції, було дуже важливо для консолідації між двома регіонами та зміцнення спільних зусиль у вирішенні глобально важливих питань, сприянні миру, стабільності та поваги до міжнародних відносин.

На думку дослідників, стратегічне партнерство між Європейським Союзом та ЛАК спрямоване на вирішення низки політичних завдань, зокрема

1. активізацію двостороннього регіонального діалогу та зосередження уваги на сучасних глобальних викликах, а також необхідності самітів, орієнтованих на конкретні дії; зміцнення регіональної інтеграції та взаємопов'язаності шляхом переговорів

про асоційоване членство та запуск нового фінансового інструменту – Латиноамериканського Інвестиційного фонду (LAIF). Очікувалося, що гранти LAIF будуть спрямовуватися для мобілізації ресурсів щодо фінансування інвестиційних проектів та розвитку технологій, переважно в трьох областях:

- взаємозв'язок та інфраструктура, зокрема в областях енергоефективності та економії поновлюваних джерел енергії, дослідження, стійких транспортних и телекомунікаційних мереж;

- соціальних та екологічних секторах, включаючи пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації;

- забезпечення зростання приватного сектора;

2. зміцнення двосторонніх відносин і стратегічного партнерства, асоціацій і двосторонніх угод про співробітництво;

3. адаптація програм співробітництва з метою пом'якшення наслідків глобальної фінансової кризи, стійкого зростання, поліпшення розподілу доходів і справедливості, забезпеченні безпеки [65].

Рівні стратегічного партнерства ЛАК та ЄС. Стратегічне партнерство ЛАК і ЄС сьогодні стало реальністю і здійснюється на п'яти скоординованих рівнях – міжрегіональному, міжпарламентському, регіональному, субрегіональному та двосторонньому.

Міжрегіональна практика проведення самітів ЄС – ЛАК/CELAC сприяла реалізації основних завдань стратегічного партнерства. З 1999 р. ЄС підписав багато угод з окремими латиноамериканськими країнами та регіональними угрупованнями. Зараз зустрічі на вищому рівні ЄС–CELAC об'єднують провідні країни Європи, Латинської Америки та Карибського басейну для зміцнення відносин між обома регіонами. Ці зустрічі визначають основні напрямки діалогу та співробітництва між Європою та країнами ЛАК.

Міжпарламентський рівень презентований міжпарламентськими конференціями, які зробили міжпарламентський політичний діалог традиційним механізмом міжрегіонального співробітництва. Дослідники вважають, що такий діалог, що набув форми конференцій між Європейським парламентом і Латиноамериканським парламентом, був започаткований ще у 60-роках, продовжувався під час політичної нестабільності в Латинській Америці у 70-х і 80-х років, розвивається і зараз. Міжпарламентські відносини були започатковані між Європейським парламентом і Андським парламентом, ЄС та парламентським комітетом МЕРКОСУР і ЄС та Центральноамериканським парламентом. Ці діалоги посилили, зокрема, парламентський вимір латиноамериканської інтеграції і надали підтримку членів Європейського парламенту латиноамериканським колегам для консолідації зусиль щодо дотримання прав людини та верховенства права на субконтиненті [38].

Вважають, що парламентський вимір партнерства був додатково інституціоналізований, коли в листопаді 2006 р. було створено Парламентську асамблею EuroLat, схвалену лідерами обох регіонів. Це є Спільна асамблея, що складається з 150 членів: 75 членів Європейського парламенту та 75 членів латиноамериканської компоненти. У рамках EuroLat проводяться два рази на рік пленарні засідання, функціонує виконавче бюро, що очолюється європейським і латиноамериканським співголовами. Асамблея має 14 співвиконавців, обраних на основі паритету між двома континентами. До пленарного засідання резолюції, рекомендації та звіти готують три постійних комісії: політична; економічна і соціальна [49]. У рамках Асамблеї створені постійні комітети з таких питань діяльності: політика, безпека та права; економіка, фінанси та торгівля; соціальні питання, молодіжна політика, питання гуманітарного обміну,

освіти та культури; сталий розвиток, навколишнє середовище, енергетична політика, наука, інновації та нові технології [13].

EuroLat стала одною з чотирьох міжнародних парламентських асамблей ЄС, інші три – EuroNest (Східне Партнерство), PA-UfM (Союз для Середземномор'я) та ACP EU Joint Parliamentary Assembly (Африка, Карибський та Тихий океан). Головною метою EuroLat є наближення стратегічного партнерства між ЄС та Латинською Америкою до інтересів та очікувань громадян обох регіонів. Створення EuroLat разом із заснуванням фонду EU–CELAC «допомогло забезпечити більш широку перспективу такої взаємодії та відкрити її для участі парламентських та громадських організацій кожної країни» [67].

Субрегіональний рівень здійснення взаємодії між ЄС та інтеграційними об'єднаннями ЛАК (Центральна Америка, Карибський басейн, МЕРКОСУР, Антське співтовариство) фахівці визначають як субрегіональне співробітництво, що відбувається за активної участі громадянських суспільств обох континентів. Поряд є Європейсько–Латиноамериканською парламентською асамблеєю, що стала інструментом субрегіонального діалогу, варто згадати, зокрема Форум громадянського суспільств, участь в якому приймають європейські та латиноамериканські громадські організації; спільні конференції єпископів з Європи та Латинської Америки; Форум лідерів торгівлі та бізнесу, який є потужним двигуном економічної співпраці. Крім того, варто звернути увагу на регулярні зустрічі лідерів профспілок ЄС та країн ЛАК. У ХХІ столітті вже проводилися Соціальний форум країн ЄС та ЛАК, енергетичний форум (щодо альтернативних джерел енергії), форум з інформаційного суспільства, форум з питань соціальної згуртованості [63]. Деякі латиноамериканські держави вважають за краще включатися в світову економіку на національному рівні,

тому всі країни ЛАК, як по групам, так і індивідуально, мають договори про асоціацію, співпрацю або торгівлю з ЄС [19].

Як зазначається у документах ЄС, стратегічне партнерство з Латинською Америкою зміцнюється. Основними є три області взаємодії для вирішення проблем регіону: соціальна згуртованість – зміцнення соціальної структури, зокрема, зниження рівня бідності, нерівності та співробітництво в боротьбі з наркотиками; регіональна інтеграція та економічне співробітництво; людські ресурси і взаєморозуміння між ЄС і країнами ЛАК.

У сучасній індикативній програмі, що діє у 2014–2020 рр. [61], загальні асигнування якої складають 925 мільйонів євро, передбачено дві компоненти:

Компонента 1: для континентальної діяльності з країнами ЛАК (Аргентина, Болівія, Бразилія, колишня Югославська Республіка Македонія, Об'єднана Республіка Танзанія, Колумбія, Коста-Ріка, Куба, Еквадор, Сальвадор, Гватемала, Гондурас, Мексика, Нікарагуа, Панама, Парагвай, Перу, Уругвай та Венесуела);

Компонента 2: програма для субрегіональної співпраці з Центральною Америкою (Коста-Ріка, Сальвадор, Гватемала, Гондурас, Нікарагуа і Панама).

Підтримка ЄС у контексті першої компоненти стосується таких окремих секторів:

Безпека – розвиток зв'язку: посилення спроможності держав ефективно забезпечувати умови безпеки, сприятливі для всебічного розвитку (70 млн. євро).

Належне управління, відповідальність та соціальна справедливість: посилення відповідальності та спроможності установ та державних адміністрацій надавати якісні державні послуги (42 млн євро).

Стійке зростання людського розвитку: зменшення бідності через більш всеохоплююче та сталі економічне зростання в Латинській Америці (215 млн євро).

Екологічна сталість та зміна клімату: зменшення бідності найбільш уразливих груп шляхом сприяння екологічно стійкого розвитку та покращення потенціалу для подолання кліматичних змін та катастроф (300 млн євро).

Вища освіта: сприяння обміну вищою освітою та співробітництво між ЄС та Латинською Америкою (163 млн євро), зокрема, за програмою Erasmus + на 2014–2020 рр.

Субрегіональна програма для Центральної Америки, зосереджена на:

Регіональна економічна інтеграція: сприяння сталому та всеосяжному зростанню в Центральній Америці шляхом покращення регіональної економічної інтеграції (40 млн євро).

Безпека та верховенство права: сприяння скороченню насильницьких злочинів та безкарності, дотримання прав людини та сприяння культурі миру (40 млн євро).

Зміна клімату та ліквідація наслідків стихійних лих: сприяння створенню стійких суспільств шляхом кращої підготовки регіону до вирішення проблем зміни клімату (35 млн євро).

Отже, стратегічне партнерство ЛАК та Європейського Союзу дозволяє здійснювати політичні, економічні та соціальні зв'язки безпрецедентного масштабу. Обидва регіони тісно співпрацюють та беруть участь у всеосяжному обговоренні і політичному діалозі на всіх рівнях – регіональному, субрегіональному і двосторонньому. ЄС також є важливим партнером для розвитку Латинської Америки та Карибського басейну з наголосом на соціальній єдності, економічний розвиток, екологічні проблеми та зміна клімату, а також безпека [42].

Інформаційно–комунікаційний контекст стратегічного партнерства ЄС та ЛАК. Реалізуючи стратегічне партнерство ЄС та ЛКА, особливий акцент планується робити на інформуванні про основні програми, їх назви та візуалізацію інформації щодо них [47]. Розв’язання поставлених завдань передбачає активну співпрацю у різних напрямках – економічному, соціальному, інформаційному. Особливої актуальності набуває останній – питання покращення поінформованості громадськості ЛАК щодо Європейського Союзу та його впливу на інтеграційні процеси в регіоні.

Досвід інформаційної співпраці ЄС із третіми країнами досліджували деякі зарубіжні вчені, зокрема, А. Арройо Пікар, Г. Родрігес, Н. Кастанеда Бустаманте, що напрацювали важливі для теми дослідження теоретичні підходи [33]. У відомих нам наукових працях українських авторів ця проблема безпосередньо не ставилась. Саме тому мета нашої праці: досліджуючи основні особливості стратегічного партнерства ЛАК і ЄС, виявити основні тренди інформаційно–комунікаційної підтримки співпраці ЛАК і ЄС.

Для визначення сутності поняття «інформаційне забезпечення зовнішньої регіональної політики ЄС глобального контексту» раніше нами була запропонована методологія [1], яку ми будемо застосовувати і щодо латиноамериканського регіону, враховуючи такі основні аспекти інформаційно–комунікаційної взаємодії: по–перше, процес збирання та переробки інформації щодо та в процесі регіональної взаємодії, яка потрібна для прийняття обґрунтованих рішень під час управління співробітництвом зазначених акторів міжнародних відносин; по–друге, створення баз даних для забезпечення такого співробітництва, зокрема для пошуку ділових партнерів, потенційних інвесторів; по–третє, формування автоматизованих систем управління співробітництвом; по–четверте, забезпечення

необхідного рівня поінформованості громадськості щодо співпраці ЄС і ЛАК як чинника широкої суспільної підтримки дій влади у сфері регіональної політики ЄС глобального контексту; по–п’яте, позиціонування ЄС і ЛАК як активних учасників міжнародних відносин та створення їх позитивного іміджу на світовій арені; по–шосте, стратегічні комунікації як форма інформаційної взаємодії.

У контексті інформаційно–комунікаційного забезпечення регіональної політики ЄС глобального контексту будемо трактувати її як процес використання інформаційно–комунікаційного ресурсу, інформаційних і комунікаційних систем для оптимізації взаємодії ЄС і ЛАК.

Прикладом збирання та переробки інформації щодо та в процесі регіональної взаємодії, яка потрібна для прийняття обґрунтованих рішень під час управління співробітництвом можна навести дослідження, зроблене за дорученням Європейського парламенту щодо зміцнення міжнародної політики співпраці ЄС з третіми країнами. Необхідність у його проведенні була обумовлена цілями стратегічного партнерства між ЄС і ЛАК, яке потребує досягнення кращого рівня територіальної згуртованості країн ЛАК. Існуючі в Латинській Америці географічні, історичні, економічні, соціальні та політичні передумови для регіонального розвитку та транскордонного співробітництва сильно відрізняються від ситуації в Європі. Разом з тим, латиноамериканські національні уряди до цих пір є найбільш важливими політичними гравцями, на відміну від більшості європейських урядів. З іншого боку, регіони, провінції, департаменти і муніципалітети залежать від національних урядів, зокрема у політичному та фінансовому плані [51].

У рамках проекту був застосований SWOT–аналіз, який описує внутрішні і зовнішні фактори, що є сприятливими і

несприятливими для транскордонного співробітництва [51]. Короткострокові цілі цього аналізу полягали у тому, щоб дати рекомендації щодо подальших дій та покращення децентралізованого транскордонного співробітництва в рамках партнерства між місцевими, регіональними та національними властями; підвищити потенціал національного, регіонального та місцевого рівнів, а також приватних партнерів у прикордонному співробітництві. Середньострокові – у тому, щоб створити низку кроків, спрямованих на підвищення національного, регіонального і місцевого потенціалу для прикордонного співробітництва; зміцнити стратегії і/чи програми та навички розробки проектів, забезпечити їхнє інституційне зміцнення. Довгострокові – у забезпеченні структурного підходу до процесу регіональної інтеграції (наприклад, по Латинській Америці INTERREG і подібні програми).

У результаті ініціативи VI саміту глав держав і урядів ще у травні 2010 р. був створений Фонд «Європейський Союз – ЛАК», який офіційно почав свою діяльність у листопаді 2011 р. Зараз у його штаб-квартирі у місті Гамбург (Німеччина), знаходяться представники не лише 33 держав-членів з ЛАК, 27 держав-членів з Європейського Союзу, але й представник ЄС загалом. В цілому 62 члена. Метою Фонду є перетворення і адаптація стратегічного партнерства між ЄС та ЛАК в міцну реальність, в якій можуть активно брати участь відповідні країни обох цих регіонів [45], що не можливо без використання інформаційно-комунікаційного чинника.

На сайті фонду «Стратегічне партнерство ЄС-ЛАК» говориться про спрямування до вибору соціально-економічної моделі, в якій передача знань, освіта і сталий розвиток наближують країни і регіони, одночасно скорочуючи рівні бідності і соціальну ізоляцію, створюючи можливості для всіх. Громадяни обох регіонів можуть отримати вигоду з

можливостей, які виникають в результаті двостороннього співробітництва, таких як програми мобільності студентів, дослідницькі мережі, нарощування потенціалу для включення ринку зайнятості та багато інших. Коротше кажучи, бірегіональне партнерство дозволяє створити нове середовище, в якому суспільства зближуються і прагнуть досягнення спільної мети. По суті, стратегічне партнерство між ЄС і ЛАК є політичним процесом між урядами обох регіонів, щоб поглибити їх відносини і розробити спільне глобальне бачення [46].

Фонд ЄС–ЛАК надає платформу для зустрічей, спілкування та обговорення ідей із просування двох регіонів вперед, зближуючи їх. Три з його чотирьох програми Explore, Connect, Communicate мають особливі способи взаємодії з окремими особами та організаціями громадянського суспільства, що ставить їх на передній план бірегіональної інтеграції [46].

1. Програма Explore забезпечує знаннями бірегіональне партнерство. У рамках досліджень Фонд проводить поглиблений аналіз питань, які є частиною бірегіонального порядку денного, і визначає в них ті нові аспекти двостороннього партнерства, які можуть привести до появи нових форм і областей співробітництва між ЄС і ЛАК. Тут досліджуються можливості проведення зустрічей і діалогу ключових неурядових суб'єктів з метою збагачення і зміцнення міжкурядового процесу при пошуку якісних відповідей на проблеми, з якими стикаються суспільства в обох регіонах. Сприяння аналізу знань бірегіонального порядку денного дозволяє Фонду ЄС–ЛАК передавати свої пропозиції і підходи до міжкурядових органів для прийняття їх рішень. Серед послуг, що надаються в рамках цієї програми, науково–дослідні роботи, тематика яких обирається за на основі тендерів. Для спільного фінансування в 2018 р. за рахунок коштів, наданих Європейським Союзом та Німеччиною в Фонд ЄС–ЛАС, було обрано шість із 107 пропозицій [46]: «Нації – держави, історія та

університети. Яку історію вивчають в університетах Латинської Америки та Європейського Союзу, і яку історію слід заохочувати?»; «Взаємодія ЄС–CELAC в умовах глобального міжрегіоналізму: бачення академії»; «Інновації, підприємництво та сталий розвиток, переосмислення відносин між Європою та Америкою в умовах кризи»; «Європейсько–латиноамериканські відносини в змінюваному світі»; «Місцеві союзи для глобальних викликів»; «Криза керованості? Політика управління міграцією в Латинській Америці та Європі».

Ще одним засобом реалізації даної програми стало створення цифрової бібліотеки, яка стала сховищем наукових і урядових публікацій, документів і бібліографічних посилань на відносини ЄС–ЛАК. Вона пропонує універсальний засіб для дослідників і інших осіб, які бажають дізнатися більше про бірегіональне партнерство і теми, обговорювані в ньому.

Крім того, певний час щорічно проводився відкритий конкурс для дослідницьких проектів для дослідників з консорціумів обох регіонів за темами, що стосувалися двостороннього партнерства. Переможцями стали пропозиції, обрані незалежною академічною радою Фонду ЄС–ЛАК.

Гранти 2014 р. було присуджено консорціуму дослідників з Університет Сантьяго–де–Компостела (Іспанія), Автономний університет Чіапас (Мексика) і Університет Ма (Мексика). Цей проект мав назву «Прогрес у напрямку внутрішньопромислової торгівлі між Європейським Союзом та Латинською Америкою: справи Бразилії та Мексики», а другий грант 2014 р. отримав консорціум дослідників з Європейського університетського інституту (Італія), Мадридського університету Комплутенсе (Іспанія), Шеффілдського університету (Великобританія) та Латиноамериканського інституту соціальних наук – FLACSO (Аргентина). Вони працювали над проектом «Захист демократії в

регіональних організаціях Європи та країн Латинської Америки та Карибського басейну».

Серед переможців у 2015 р. був консорціум дослідників з університетів, зокрема, Університету Федерального Флюмінзе (Бразилія), Університету Парижа 11 (Франція), Університету Бокконі (Італія) та Федерального Університету штату Ріо-ді-Жанейро (Бразилія), які працювали над проектом «Фінансування транзиту енергії в Європі та Латинській Америці». У цьому ж році переміг і консорціум дослідників Науково-дослідного центру світової економіки (Куба) та Університету Саламанки (Іспанія), які працювали над проектом «Вплив продовольчої та сільськогосподарської державної політики Латинської Америки та Карибського басейну та Європейського Союзу на продовольчу безпеку на Кубі та Іспанії». Проте ця ініціатива була припинена до подальшого повідомлення.

2. Програма Connect виконує одне з основних завдань стратегічної бірегіональної взаємодії, що сприяє участі громадянського суспільства у стратегічному співробітництві ЛАК та ЄС. Вона буде сприяти розвитку мереж, які будуть поєднувати широкий і всеосяжний підхід до діючих осіб з проблем, які мають загальний інтерес. Побудова цієї структури мереж, побудована спочатку на галузевій основі, створює платформу для конструктивного діалогу та лабораторії пропозицій для громадянського суспільства в обох регіонах.

Метою цієї програми є сприяння конвергенції загальних процесів та перетворення цих мереж у головних діючих осіб бірегіональної асоціації, направляючи свої пропозиції в цей процес зустрічей на вищому рівні глав держав і урядів CELAC – ЄС. Стартовим пунктом даної програми стала участь у дискусіях у ряді секторів, включаючи академічні, ділові, молодіжні організації та групи, що займаються гендерними питаннями. Це

не вичерпний перелік тематичних галузей, і він може бути поширений на інші області, пов'язані зі стратегічною бірегіональною діяльністю, якщо вона вважається актуальною. Інструменти, які будуть використовуватися програмою для розвитку відносин між цими двома регіонами, представляють собою базу даних установ та керівництва проектів бірегіонального співробітництва.

Принципи, що знаходяться в основі діяльності програми Connect, полягають у наступному:

Актуальність. Мережі, які Програма прагне включити до взаємодії, повинні бути задіяні в заходах, пов'язаних з темами, визначеними на самітах глав держав та урядів CELAC– ЄС, повинні виникнути з заяви, що представляє інтерес для держав–членів, спрямованих на сприяння обговоренню і збагаченню бірегіонального порядку денного.

Загальність. Мережі, які Фонд об'єднує, повинні мати універсальне призначення та структури, що забезпечують відкриту участь з боку органів у рамках ЄС–ЛАК.

Субсидіарність. Фонд пропагує, підтримує та оцінює діяльність у межах своїх можливостей та власних стратегій, але не замінює нікого з тих, хто бере участь у мережах.

Можливість. Щоб забезпечити успішну взаємодію з міждержавним процесом, діяльність мереж у бірегіональному контексті повинна вважатися тимчасовою в той час, коли вона виконується.

Ефективність. Фонд буде підтримувати мережі з метою підвищення ефективності своєї діяльності та послуг у такий спосіб, щоб укріпити їх та забезпечити, щоб вони як і раніше були максимально ефективними в майбутньому.

Важливо, щоб діяльність мережі була заснована на власному баченні бірегіональних відносин і щоб кожна зустріч

давала результати, які б посилили тематичний порядок дня самої мережі та міждержавного процесу.

Основними напрямками діяльності програми Connect стали:

Гідна зайнятість: молодь грає ключову роль у будівництві бірегіональної асоціації. Connect працює над створенням мережі, яка об'єднує всі молодіжні мережі, які вже існують в країнах ЄС та CELAC. Це має бути гнучкою та репрезентативною структурою, яка буде сприяти орієнтованому на майбутнє баченню бірегіональної порядку денного та дати відповіді на виклики, з якими стикаються молоді люди в двох регіонах, головним чином у сфері освіти та зайнятості.

MAREO – це база даних, яка дозволяє ідентифікувати різних учасників громадянського суспільства в двох регіонах на основі встановлених параметрів (тематична область, регіон, країна, сектор). Це полегшує взаємну освіту, а також можливі союзи та синергізм з іншими відповідними базами даних в бірегіональному об'єднанні. Mareo є допоміжним інструментом програми Connect. Його мета полягає у поширенні взаємних знань між різними структурами (університетами, дослідницькими центрами, неприбутковими організаціями, міжнародними організаціями, малим та середнім бізнесом, урядовими структурами / агентствами, окремими дослідниками та студентами післядипломної освіти) з ЛАК та Європейського Союзу. Це інструмент для сприяння можливим альянсів та синергії у тематичних сферах, що мають відношення до двостороннього регіонального партнерства.

Академічний саміт: вища освіта, дослідження, розробки та інновації є пріоритетними областями програми Connect, яка, крім моніторингу прогресу за підсумками академічного саміту CELAC–ЄС, активно працює з участі організацій, серед яких Латиноамериканський центр зв'язків з Європою (CELARE) та Інститут Америки (Франція).

Бізнес–саміт: бірегіональні ділові зустрічі на вищому рівні, які завжди привертали увагу керівників бізнесу, незалежно від розміру їх компаній або тих секторів, в яких вони працюють.

Вікно Стратегічного партнерства – це програма відповідає самій суті Фонду: зробити інформацію ефективним інструментом для побудови активної взаємодії між ЄС і країнами ЛАК. Вона спрямована на одночасне вдосконалення робочої програми взаємного інтересу та глибокої соціальної значимості.

Програма «Communicate» основними цілями має забезпечити візуалізацію стратегічного партнерства ЄС–ЛАК та Фонду ЄС–ЛАК, активізувати бірегіональний порядок денного шляхом розмежування інформації та участі у тематичних форумах, що представляють взаємний інтерес, виявити першочергові аспекти найбільшого впливу, зокрема, зміни клімату, вищої освіти та професійної підготовки, сталого розвитку, гендерних аспектів; сприяти взаємному знанню через культуру, підтримуючи багато і різноманітно художню спільноту обох регіонів.

2. Створення баз даних для забезпечення інформаційної взаємодії ЄС і ЛАС, пошуку ділових партнерів, потенційних інвесторів пов'язане з вивченням інформації щодо регіональної взаємодії Європейський Союз – і, зокрема дослідженнями громадської думки в ЄС і ЛАС, що дозволяє враховувати суспільні настрої при прийнятті важливих рішень. У таких проектах діють професійні дослідницькі організації, що виконують замовлення ЄС. З кінця 70–х років у Європі діє програма «Євробарометр», а на латиноамериканському континенті – «Латинобарометр».

Дослідження в рамках останнього проводить Латинобарометро корпорація, некомерційна неурядова організація, що розташована в Сантьяго, Чилі. Польові роботи для першого обстеження Латинобарометра були проведені ще у

1995 р. і охопили вісім країн: Аргентини, Бразилії, Чилі, Мексика, Парагвай, Перу, Уругвай і Венесуела. Починаючи з 1996 року, огляд був розширений до 17 країн, а після включення Домініканської Республіки у 2004 р., охоплює 18 країн Латинської Америки, за винятком Куби. У 2015 р. організація святкувала своєрідний ювілей: 20 років моніторингу громадської думки в латиноамериканських суспільствах [53].

Інтернет-банк даних www.latinobarometro.org є першим у Латинській Америці. З 2011 р. він отримав підтримку з боку ряду міжнародних організацій і урядів: Міжамериканського банку розвитку, Канадського агентства міжнародного розвитку, уряду Данії, Норвегії та Сполучених Штатів, Організації американських держав, Програми розвитку ООН (ПРООН) та ін.

Науковці вважають, що такі дослідження покликані не стільки виміряти ті або інші настрої в якій-небудь країні, скільки дати можливість зрівняти ці настрої в багатьох країнах. Для цього, як справедливо зазначає російський дослідник І. Задорин, дослідницькі методики, реалізовані «барометрами», повинні бути однаковими (порівнянними) для всіх країн, опитування синхронізованими, а аналіз даних – незалежним від якої-небудь із країн або національних структур. Зрозуміло, що одночасно проведення репрезентативних опитувань у багатьох країнах з різною культурою й мовою – справа досить непростя й досить дорога. «Необхідність соціологічних досліджень для ефективного соціального управління в такому складному інтеграційному утворенні як Європейський Союз оцінюється євро чиновниками вище багатомільйонних грошових витрат» На сьогоднішній день було здійснено 20 хвиль вимірювань з загальним обсягом 374 468 інтерв'ю. За результатами вимірів у 2017 р. було проведено репрезентативних 20 200 інтерв'ю у 18 країнах, що представляють 600 млн. жителів населення регіону [15].

У «Латинобарометрі 2011» стверджувалося, що у фільмах Латинська Америка зображується як регіон диктаторів, насильства, незаконного обігу наркотиків, сієсти в тіні дерев. Чи підходить цей образ Латиноамериканському регіону у двадцять першому столітті? З середнім доходом 10 000 доларів Латинську Америку не можна вважати бідною, земля створює сприятливі можливості для зростання середнього класу, збільшується кількість заможних буржуа, розширюються права і освіта, охорона здоров'я та індустрії розваг. За небагатьма винятками, стагнація остаточно пішла у минуле. І хоча світ, як і раніше, розглядає Латинську Америку очима Голівуду, повного стереотипів похмурого двадцятого століття, сьогодні найважливішою проблемою для ЛАС є не самі по собі зміни, що йдуть повним ходом, а зміна стереотипного сприйняття регіону, яке поки що панує у світі [31].

Взаємодія ЄС і країн ЛАК сприяла створенню проекту дослідження громадської думки (LAPOR), у рамках якого проводяться обстеження у більш, ніж 20 країнах ЛАК. LAPOR є провідним академічним інститутом, який проводить опитування громадської думки в ЛАС, що має більш, ніж тридцятирічний досвід. У дослідженнях LAPOR використовує підходи «золотого стандарту» та інноваційні методи для проведення цільових національних опитувань; проводить дослідження оцінки впливу; і формує звіти про індивідуальне ставлення, оцінки та досвід. Опитування «Американського барометра» є єдиним науково обґрунтованим порівняльним опитуванням, яке охоплює 34 держави, включаючи всю Північну, Центральну та Південну Америку, а також значну кількість країн Карибського басейну. Щорічно він публікує десятки висококласних наукових досліджень та документів, що стосуються політики [56].

Аналізуючи результати цього барометру, професор університету Вандербільт М. Сьюзан констатує, що відносини з

ЄС значно різняться від країни до країни ЛАК, зокрема, Південна Америка більш закрита для ЄС, ніж Центральна. Вчений підкреслює, що ЄС здійснює у країнах ЛАК спеціальні заходи для популяризації своєї моделі економічної інтеграції. Говорити про пряму кореляцію цих зусиль і громадської думки поки що рано, разом з тим, вже тепер йдеться про певну залежність між сприятливим ставленням латиноамериканців до ЄС і підтримкою ними латиноамериканської регіональної інтеграції. Вчений наводить такі цифри: до ЄС позитивно ставляться 58% латиноамериканців, до США значно менше – 48%. Серед тих, хто позитивно сприймає ЄС, більш 80% підтримує інтеграцію. Серед опитаних, що негативно оцінюють ЄС, лише одна третина підтримує латиноамериканську інтеграцію [65].

Це свідчить, що досвід ЄС сприймається не просто як приклад, але і як модель регіональної інтеграції. Інтеграційна модель ЄС, справедливо стверджують дослідники, може служити відповідною моделлю для регіонів із різним рівнем розвитку та інституційної історії, а також позитивно впливати і підтримувати процес регіональної інтеграції країн, що розвиваються. Разом з тим, справедливо вважають деякі вчені, що ЄС зацікавлений у підтримці відкритого регіоналізму переслідує не тільки альтруїстичні цілі (на користь сталого розвитку), але і цілі експортування своєї моделі інтеграції. Активне просування регіональної інтеграції відповідає чітко визначеним стратегічним цілям ЄС: «підтримка регіональних інтеграційних угод є для ЄС способом сигналізування про свою зацікавленість у регіоні, політичні та геостратегічні міркування, захист своїх економічних інтересів» [37].

3. Що стосується третього аспекту інформаційного забезпечення – формування автоматизованих систем управління співробітництвом, можна навести приклад створення і діяльності Центру GALILEO – Інформація для Латинської Америки, що був

відкритий у 2005 р. в Бразилії. GALILEO – глобальна супутникова навігаційна система, що забезпечує високу точність і гарантований глобальний сервіс. Вона була запущена з ініціативи Європейської комісії та розроблена спільно з Європейським космічним агентством (ЄКА).

Як зазначав Ж. Барро, віце–президент Європейської Комісії: «Я бачу величезний потенціал для нашої співпраці у GALILEO. Інформаційний центр допоможе практично сприяти розвитку наших наукових і виробничих відносин у цій перспективній галузі». При цьому він відзначив, що «центр GALILEO – Інформація для Латинської Америки це вже третій подібний центр, раніше такі центри були створені в Китаї та в Середземноморському регіоні» [52].

Центр, створений на користь співпраці з усіма країнами Латинської Америки, буде координаційним центром для просування послуг GALILEO та програм в регіоні. Її місія полягає у здійсненні інформаційно–навчальної діяльності та для полегшення взаємодії між GNSS акторів в Латинській Америці і Європі. Центр незабаром буде доповнено проектом GALILEO співробітництва для Латинської Америки, яка буде активно підтримувати супутникової навігації та плани розвитку послуг GALILEO та програм в регіоні. Обидва проекти ініційовані за підтримки Європейської комісії та Європейського космічного агентства.

@LIS (ALliance for the Information Society) – програма спрямована на зміцнення партнерства між Європейським Союзом і ЛАК у сфері інформаційного суспільства. Її цілі полягають у встановленні діалогу і співпраці з питань політики та нормативно–правової бази за ключовими напрямками, а також у збільшенні взаємозв’язків між науково–дослідницькими мережами і співтовариствами в обох регіонах. Наприкінці 2001 року Європейська комісія затвердила програму «Партнерство для

інформаційного суспільства» (@ LIS) з метою встановлення діалогу та співпраці для визначення політичної та нормативної бази. Його пріоритети, методи та завдання співпраці були визначені в «@lis Technical Forum» в Ріо-де-Жанейро в листопаді 2001р. На першому етапі програми, який тривав до 2007р., одна з її цілей полягала в підтримці виконання серії проектів для демонстрації переваг інформаційного суспільства у чотирьох областях: місцеве самоврядування, освіта, культурне різноманіття, громадське здоров'я та інтеграція. В той же самий час вона була спрямована на те, щоб встановити діалог щодо політики та стандартів, як в політичному, так і в технічному контексті, залучаючи уряди, приватний сектор та громадянське суспільство.

Другий етап програми @LIS2 (2009–2012 рр.), мав три напрямки дії. Один з них – всеосяжний політичний діалог та обмін досвідом – координувався та фінансувався економічною комісією для Латинської Америки і Карибського басейну (ECLAC). Його цілями є були:

а) включити тему інформаційного суспільства в політичний порядок денний країн Латинської Америки;

б) сприяти збільшенню ресурсів, доступних для досліджень та розробок на цій ділянці;

в) активізувати участь громадянського суспільства у забезпеченні державної політики;

г) зміцнення соціальних, політичних та технічних зв'язків ЛАК з Європою;

д) підтримка латиноамериканських країн у формуванні стратегій Інформаційного Суспільства, зокрема регіонального плану дій eLAC [35].

З самого початку програма eLAC розглядала інформаційні та комунікаційні технології (ІКТ) як інструменти економічного розвитку і соціальної інтеграції для країн ЛАК.

Друга фаза Програми – @LISII, завдання якої зорієнтовані на продовження підтримки і водночас покращення і розширення діалогу та формування інформаційного суспільства в Латинській Америці; сприяння взаємодії між дослідницькими мережами та співтовариствами в обох регіонах; зменшення цифрового розриву та інтеграція Латинської Америки у глобальне інформаційне суспільство.

Принципи візуалізації Європейського Союзу, розроблені для зовнішніх впливів, були адаптовані і для латиноамериканських проєктів, зокрема для програми @LIS. Вони вимагають дотримуватися письмової («Програма @ LIS», «Програма співробітництва між Європейським Союзом та Латинської Америкою») та візуальної ідентичності ЄС (прапор ЄС, його логотип в кольорі або в чорно–білій формі), якщо проєкти повністю або частково фінансовані ним. Інформаційні матеріали, що планується використовувати в ході брифінгів, інформаційних бюлетенях, прес–конференціях та прес–релізах, презентаціях, запрошеннях та інших предметах, що використовуються для акцентуації участі Європейського Союзу. Незалежно від розміру, об’єму або цілей програми або проєкту, всі матеріали повинні вказувати візуально на роль ЄС – «Ця публікація була підготовлена за сприяння Європейського Союзу», «Зміст цього видання представляє виняткову відповідальність і жодним чином не відображає точку зору Європейського Союзу». Останнє видання «Вимог до комунікації та візуалізації для зовнішніх дій ЄС» було перевидано на початку 2018 р. [39].

4. Забезпечення необхідного рівня поінформованості громадськості щодо співпраці ЄС і ЛАК можливо при умові розвитку широкої мережі інформаційних структур різного рівня та використанні системи освіти, спрямованих на взаємну недовіру прямо пов’язану з відсутністю в Європі знання про

Латинську Америку, соціально–політичну та культурну латиноамериканську реальність, з одного боку, а, з іншого, подолання у свідомості латиноамериканців згадок про європейський колоніалізм.

Система інформування спирається як на загальні проекти та програми взаємодії ЄС і ЛАС, так і спеціальні, зорієнтовані на окремі сфери. Так, прикладом освітніх мереж, що спрямовані на вирішення цих завдань є OBREAL/EULARO – мережа з 23 академічних інститутів та дослідницьких центрів Європейського Союзу та Латинської Америки, що отримує фінансову підтримку з боку Європейської комісії. Як було відзначено Комісією ЄС у відповідних конкурсу, протягом останніх років OBREAL став свідком консолідації ЄС і Латинською Америкою відносини у всіх областях. Інший проект – BRIDGES–LAC, спрямований на співробітництво в галузі вищої освіти, не є простим механізмом передачі знань, має розглядатися як потужний інструмент для розвитку довгострокових відносин і передати культурних, політичних, соціальних та економічних цінностей на стійкій основі між обома регіонами. Вища освіта, отже, засоби розробки, здатні генерувати спільну думку, відповідаючи на сьогоднішні глобальні виклики.

Прикладом спеціальних проектів, що передбачають розвиток системи відкритого доступу до інформації для гарантії здоров'я населення можна вважати проект NECOBELAC – мережа співпраці між Європою і країнами Латинської Америки та Карибського басейну. Цей проект реалізувався в галузі суспільної охорони здоров'я з метою сприяння впровадженню моделі відкритого доступу до публікацій і науково–технічного співробітництва між Європою і ЛАС. NECOBELAC пропонував навчальні курси для викладачів, навчальні матеріали та публікації у відкритому доступі сайту проекту. Курси у різні часи були організовані в Бразилії, Уругваї, Колумбії, Кубі, Аргентині,

Мексичі. Його партнерами були установи Європи (Італія, Іспанія, Великобританія, Португалія) та ЛАС (Бразилія, Колумбія).

Для поширення інформації сьогодні у регіоні активно використовуються телефонна та Інтернет–комунікація. Загальна кількість мобільних телефонів нараховує 117 користувачів на 100 жителів, але лише половина латиноамериканців є користувачами Інтернету (49%) і 44% користуються смартфонами, хоча є важливі відмінності між країнами. Серед користувачів Інтернету є найбільш тих, хто підтримує регіональну інтеграцію (81%, в порівнянні з 65% тих, хто не є користувачами) [36].

Зростає також і роль соціальних мереж, зокрема Facebook. Встановлено, що ЛАС представлена в найбільшій соціальній мережі Facebook значно менш, ніж Азія (18,8% проти 37%). Проте, сьогодні користувачів Facebook у ЛАС навіть більш, ніж в інших регіонах світу, зокрема Європі та Північній Америці. Особливо інтенсивно зростала кількість користувачів Facebook у ЛАС за 2010–2017 рр. – на 444,0% (в Європі на 111,8 %, Північній Америці на 166,5%) [50].

5. Позичіонуванню ЄС і ЛАС як активних учасників міжнародних відносин та створення їх позитивного іміджу на світовій арені сприяє застосування як дослідницьких інструментів, так і засобів впливу. Дані опитувань 2011 р., що стосуються відносини між ЄС і ЛАС констатують, що відносини між ЄС і ЛАС, на думку більшості респондентів Латинобарометра, – ці відносини майже не змінювані за останній період. Сполучені Штати як і раніше займають найвищі позиції – 72% респондентів оцінюють досягнуті стосунки як «хороші», за нею йдуть Іспанія (71% у 2011 р., 69% – у 2010 р.) та Європейський Союз (68% і 67% відповідно у 2011 і 2010 рр.) [31].

Інший аспект порівняння стосується довіри до влади: за даними Євробарометра у Європі вірять в уряд в середньому 29%, тоді як у Латинській Америці, вона складає в середньому 45%. У

2011 році міжособистісного довіри збільшився на два пункти до 22%, повернувшись до рівня 2006 року, в європейських країнах цей показник сягає близько 70%, що свідчить про одну з найважливіших відмінностей між країнами ЄС та ЛАС. Використовуючи дані Євробарометра за 1995 і 2009 рр., автори згадуваного звіту порівнюють тенденції еволюції задоволення демократією в Європі та ЛАС. У 2009 р. задоволеність демократією досягла 54% в Європі у порівнянні з 44% у Латинській Америці, при чому різниця у задоволеності демократією набагато менше, ніж різниця в їхньому рівні доходу на душу населення [31].

До засобів впливу можна віднести такий інструмент позиціонування, як програма «Культурної дипломатії в Латинській Америці: форум для молодих лідерів» (CDLA). CDLA сприяла міждисциплінарному обговоренню важливих економічних, політичних і культурних питань, поліпшенню діалогу і взаєморозуміння в країнах Латинської Америки, а також між Латинської Америки та іншими регіонами світу, зокрема і ЄС.

Тижневі CDLA–семінари проводилися у Берліні були націлені на конкретні академічної або політичні теми, підвищення обізнаності учасників. Вони включали круглі столи, лекції, семінари та практикуми, зустрічі з політичними експертами, представниками академічних кіл та громадянського суспільства, а також культурні та соціальні заходи по Берліну. Так, у березні, 2011 р. обговорювалася тема «Латинська Америка і світова економіка: майбутнє глобальної політики, брендинг нації, сталий розвиток туризму і міжнародних інвестицій в Латинській Америці». Основна тематика стосувалася історії та розвитку брендингу нації і національних брендів, створення нових регіональних і глобальних гравців, регіональних та міжнародних торговельних блоків (УНАСУР, DR–CAFTA,

КАРІКОМ, НАФТА), іноземної допомоги у порівнянні з іноземними інвестиціями, національних брендів в Латинській Америці, розуміння і формування національних брендів в глобалізованому світі тощо

6. Стратегічні комунікації як форма інформаційної взаємодії, якій сприяють процеси інформатизації суспільства, стали популярними і в країнах ЛАК. Стратегічна комунікація не є новою концепцією для ЄС, проте її значення для зовнішньої політики і безпеки зростає. Більш того, як зазначають європейські аналітики [67], глибоке розуміння його може допомогти в оцінці того, як цей термін може бути застосовний до дій і акторів стратегічних комунікацій ЄС та його партнерів. Вони вважають корисним визначення, яке запропонували у 2011 р. дослідники Королівського інституту міжнародних відносин, незалежного інституту політики у Лондоні (Chatham House). Вони визначили стратегічні комунікації як «систематичний ряд послідовних і узгоджених заходів, що проводяться на стратегічному, оперативному і тактичному рівнях, які дозволяють розуміти цільові аудиторії і визначають ефективні канали для просування і підтримки конкретних типів поведінки» [68].

Особливе значення дослідженню застосування стратегічних комунікацій ЛАК щодо ЄС приділяли російські дослідники Є. Пашенцев [22–23] та К. Виноградова [8–11]. Зокрема, на думку К. Виноградової, використання нового потужного засобу формування зовнішньополітичних відносин з багатьма країнами ЄС – технологій стратегічних комунікацій розпочалося в ряді країн Латинської Америки лівої орієнтації на початку ХХІ століття. Можливість зробити це з'явилася завдяки допомозі європейських країн, у тому числі після розробки спеціальних «програм для інформаційної спільноти» [35], про які йшлося вище.

Головну увагу К. Виноградова приділила аналізу технологій стратегічних комунікацій як щодо лівого об'єднання АЛБА з боку окремих європейських країн, так в з боку країн, що входить до АЛБФ. Вона справедливо пояснює це тим, що США [22], активно застосовуючи стратегічні комунікації, на певному етапі зуміли створити негативний імідж як лідерів, так і самих країн АЛБА. «Само тому першочерговим завданням АЛБА в становленні стратегічної співпраці з ЄС за останні роки є формування позитивної репутації країн і політичної еліти. За допомогою таких технологій стратегічних комунікацій, як репутаційний менеджмент, іміджмейкінг, політичний PR» [8, с. 111].

Засоби стратегічних комунікацій країн АЛБА в ЄС [8]:

1. Веб-сайти посольств країн АЛБА в ЄС сприяли формуванню їхньої позитивної репутації. Вони містили загальну інформацію як політичного і культурного змісту, так і призначену для окремих цільових аудиторій (бізнес, туризм, освіта і ін.) з посиланнями на офіційні центральні органи та місцеві ЗМІ. Дослідниця зазначає, що прикладом ефективної роботи таких сайтів стала роз'яснювальна інформація про застосування коки в лікарських цілях для європейських цільових аудиторій. Її поява дозволила скоригувати негативну інформацію, що публікувалася в ряді європейських ЗМІ на цю тему.

2. Робота інформаційних агентств і електронних ЗМІ, пов'язана із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій в таких областях як репутаційний менеджмент і політичний PR. Внаслідок цього новинні агентства ЄС у «висвітленні новин латиноамериканських країн спиралися на інформацію ЗМІ країн АЛБА, а не на джерела другорядної інформації, які надходили переважно із США, як це було під час державного перевороту в Гондурасі, коли основним

інформаційним джерелом стала інформація, передана країнами АЛБА» [8, с. 112].

3. Веб–сайти урядів країн АЛБА, їх громадська дипломатія за допомогою мережевого спілкування дозволили їхнім лідерам вийти на новий рівень спілкування зі світовими аудиторіями.

4. Міжкультурна комунікація як ще одна технологія стратегічних комунікацій країн АЛБА в ЄС стала активно застосовуватися для просування їхніх інтересів в ЄС. Посилаючись на думку європейського політолога Н. Канкліні про роль удосконалення Інтернет–технологій, К. Виноградова стверджує: чималу кількість латиноамериканських культурних сайтів в країнах ЄС створила і стала учасниками європейська і молодь ЛАК. Завдяки подібним інформаційним ресурсам європейці стали частіше їздити в країни АЛБА з метою культурно–освітнього обміну [8, с. 113].

5. Просуванню культурних цінностей ЛАК сприяють європейські молодіжні об'єднання в соціальних мережах. На думку К. Виноградової, у Facebook, Skyrock, Myspace є самостійні європейські блоги, створені для підтримки боліваріанського проекту.

6. Як основні технології стратегічних комунікацій країн АЛБА в ЄС, використовувані лідерами країн АЛБА для просування інтересів своїх країн в ЄС, дослідниця виокремлює також: створення персонального бренду, популістські гасла, управління за допомогою невербальних комунікацій, іміджмейкінг.

Отже, наголошується у дослідженні, завдяки розвитку системи стратегічних комунікацій, лідерам країн АЛБА в особі ЄС вдалося придбати надійного стратегічного партнера, який, починаючи з 2010 р., надає значну допомогу країнам ЛАК і, зокрема АЛБА. Крім розвитку політичних і економічних взаємозв'язків лідерам країн АЛБА вдалося в цілому завоювати

прихильність європейської цільової аудиторії, спрямовані на коригування негативних іміджевих характеристик, нав'язаних їм американськими ЗМІ [8, с. 118].

Література

1. Актуальні проблеми формування та розвитку європейського інформаційного простору: кол. монографія. – Луцьк : ВМА «Терен», 2012. – с. 274.
2. Балюк Н. В. Міжнародно–правові та інституційні основи співробітництва ЄС та ЛАКБ / Н. В. Балюк // Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Історія. Політологія. – 2014. – Вип. 11. – С. 80–88.
3. Балюк Н. В. Стратегія Європейського Союзу щодо регіону Латинської Америки та Карибського басейну / Н. В. Балюк // Гілея: науковий вісник. – 2013. — № 78. – С. 393–396.
4. Бояр А. О. Досвід економічної інтеграції третіх країн з ЄС [Електронний ресурс] / А. О. Бояр. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/PORTAL/Soc_Gum/Esg/2008_58/38.pdf.
5. Бредіхин А. В. ЄС та МЕРКОСУР: історія створення та розвиток співробітництва / А. В. Бредіхин, В. М. Завадський // Вісник Донецького університету. Сер. Б : Гуманітарні науки. – 2008. – Вип. 1. – С. 151–155.
6. Бредіхин А. В. Співробітництво Європейського Союзу з країнами Латинської Америки у 1990–і роки / А. В. Бредіхин // Наука. Релігія. Суспільство. – 2009. – № 1. – С. 3–5.
7. Весела Н. М. Розвиток співробітництва між країнами Європейського Союзу та Латинської Америки і Карибського басейну у 90–х роках ХХ сторіччя / Н. М. Весела // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. пр. – Вип. 28 (Ч. II). – К. : Київ. нац. ун–т ім. Тараса Шевченка, 2001. – С. 20–30.
8. Виноградова Е. А. Роль стратегической коммуникации во внешней политике АЛБА (на примере отношений со странами ЕС). / Е.А. Виноградова – Диссертация на соискание ученой степени кандидата политических наук. – М.: 2015. – 178с.
9. Виноградова Е. А. Саммит ЕС–Латинская Америка 2013: итоги и перспективы евро–латиноамериканских отношений [Електронний ресурс] / Е. А. Виноградова. – Режим доступу: <http://mir-politika.ru/3363-sammit-eslatinskaya-amerika-2013-itogi-i-perspektivy-evro-latinoamerikanskih-otnosheniy.html>.
10. Виноградова Е.А. Стратегическая коммуникация в деятельности наднациональных органов интеграционного объединения “АЛБА”. / Е.А. Виноградова – Геополитический журнал. – №1(8). – 2015. – С. 110–180.
11. Виноградова Е.А. Роль стратегической коммуникации во внешней политике АЛБА (на примере отношений со странами ЕС). / Е.А. Виноградова – Автореферат на соискание ученой степени кандидата политических наук. – 2015. – 30с.
12. Губрієнко О. М. Особливості конституційного розвитку держав центрально–східної Європи та Латинської Америки / О. М. Губрієнко // Вісник Запорізького національного університету. – 2009. – № 1. – С. 45–51.
13. Европейский союз в глобальном экономическом управлении / Отв. ред. М.В. Стрженева. – М.: ИМЭМО РАН, 2017. – 255 с.
14. Заболотна М. Ф. Особливості розвитку субрегіональних інтеграційних об'єднань в Латинській Америці: політичний аспект / М. Ф. Заболотна // Вісник Дніпропетровського університету. Серія Філософія, Соціологія, Політологія: збірник наукових праць. – 2015. – № 5. – С. 87–95.

15. Задорин И. Проект «Евразийский монитор» и новые возможности социального управления на постсоветском пространстве / И. Задорин . [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.zircon.ru/upload/File/russian/publication/1/100505.pdf>.
16. Зазуляк З.М. Антиамериканістські тенденції у Латинській Америці // Міжнародна зимова школа: Матеріали Міжнародної зимової школи Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка / З. Зазуляк . – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, 2014. – с. 30–34.
17. Интеграционные процессы в Латинской Америке: состояние и перспективы. – М.: ИЛА РАН, 2012. – 120 с.
18. Киридон А. М. та ін. Латинська Америка в сучасному світі: основні тенденції розвитку // Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. Серія: економіка, право, політологія, туризм. – 2010. – Т. 1. – № 1. – С. 142.
19. Конева И. В. Трансатлантические отношения ЕС – Латинская Америка в конце XX – начале XXI вв. / И. В. Конева // Научный диалог. – 2013. – № 1(13) : История. Социология. Экономика. – С. 110–125.
20. Магеррамова Ю. А. Механізми співробітництва ЄС та Латинської Америки / Ю. А. Магеррамова // Гілея : зб. наук. пр. – Вип. 48 (6). – С. 882–886.
21. Макарычева А. В. Информационное общество в Латинской Америке: перспективы становления / А. В. Макарычева // Латинская Америка. – 2017. – № 6. – С. 49–61.
22. Пашенцев Е. Н. Стратегическая коммуникация США в Латинской Америке / Е.Н. О Пашенцев // Государственное управление. Электронный вестник. Июнь 2013. №38. [Электронный ресурс] – Режим доступа : <https://cyberleninka.ru/article/n/strategicheskaya-kommunikatsiya-ssha-v-latinskoj-amerike>.
23. Пашенцев Е.Н. Современный этап информационно–психологического противоборства в Латинской Америке / Е.Н. О Пашенцев // Государственное управление. Электронный вестник. Апрель 2017. №61. [Электронный ресурс] – Режим доступа : <https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennyy-etap-informatsionno-psihologicheskogo-protivoborstva-v-latinskoj-amerike>.
24. Семенов Д. Цивілізаційний підхід в історичній регіоналістиці (на прикладі співпраці між країнами Східної Європи та Латинської Америки в 1990–ті рр.) / Д. Семенов // Схід. – 2009. – № 9 (100). – С. 93–97.
25. Стратегічне партнерство в зовнішній політиці США, ЄС та країн латиноамериканського регіону: збірник наукових праць / За заг. ред. канд. іст. наук, доц. С.В. Толстова; ДУ «Інститут всевітньої історії НАН України» – К.: Державна установа «Інститут всевітньої історії НАН України», 2016. – 145 с.
26. Сулейманов А. В. CELAC – новый механизм диалога в Латино–Карибской Америке / А.В. Сулейманов // Латинская Америка. – 2017. – № 9. – С. 49–60.
27. Тихомирова Є. Б. Глобальний контекст зовнішньої регіональної політики ЄС: Латинська Америка / Є. Б. Тихомирова // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини – 2013 – № 9. – С. 39–45.
28. Тихомирова Є. Б. Моделі регіональної політики ЄС / Є. Б. Тихомирова // Проблеми міжнародних відносин. – 2011. – № 3. – С. 53–66.
29. Тихомирова Є.Б. Стратегічне партнерство ЄС і країн ЛАК: інформаційний ракурс // Дослідження світової політики: Зб. наук. праць / Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. – К., 2013. – Вип. 2 (63). – С. 34–41
30. Яковлев П.П. Интеграция в Латинской Америке: центростремительные и центробежные тренды// Контуры глобальных трансформаций: политика, экономика, право, Том 10. Номер 4. 2017. – С. 86–100
31. 2011 Report / [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.latinobarometro.org/latino/latinobarometro.jsp>.

32. A stronger partnership between the European Union and Latin America / European Communities, 2006. [Electronic resource]. – Mode of access : http://eeas.europa.eu/archives/docs/la/docs/com05_636_en.pdf
33. Alberto Arroyo Picard, Graciela Rodriguez, Norma Castaneda Bustamante. The European Union: promoter of regional integration in Latin America? Rhetoric and Reality. – Transnational Institute Red Mexicana de Accion frente al Libre Comercio / [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.rmalc.org.mx/documentos/libros/unioneuropea-retorica-realidad_en.pdf.
34. Amaury Hoste. The New Latin American Policy of the EU / Amaury Hoste. [Electronic resource] – Mode of access : <http://www.edpsg.org/Documents/Dp11.doc>.
35. Andrés Fernández. The @LIS2 Program in ECLAC: contributions to the development of electronic health in the region. Report [Electronic resource]. – Mode of access : <http://cetes.medicina.ufmg.br/revista/index.php/rfat/article/viewFile/73/197>.
36. Basco, Ana Inés. Techno-integration of Latin America: institutions, exponential trade, and equality in the era of algorithms // Inter-American Development Bank, November, 2017 / Ana Inés Basco [Electronic resource]. – Mode of access : <https://publications.iadb.org/bitstream/handle/11319/8657/Techno-integration%20of%20Latin%20America.PDF?sequence=7&isAllowed=y>.
37. Bilal S. Can the EU Be a Model of Regional Integration? Risks and challenges for developing countries / S. Bilal [Electronic resource]. – Mode of access : [http://www.ecdpm.org/Web_ECDPM/Web/Content/Download.nsf/0/52D667FD6C95057DC125719D004B65F6/\\$FILE/Bilal%20-%20Can%20EU%20be%20a%20model%20of%20RI%20Draft%20for%20comments.pdf](http://www.ecdpm.org/Web_ECDPM/Web/Content/Download.nsf/0/52D667FD6C95057DC125719D004B65F6/$FILE/Bilal%20-%20Can%20EU%20be%20a%20model%20of%20RI%20Draft%20for%20comments.pdf).
38. Cardesa F. Zalozenia i programy współpracy Unii Europejskiej s Ameryki Lacinskiej / F. Cardesa // Ameryka Lacinska. – 2007. – № 1. – P. 88–93.
39. Communication and Visibility Requirements for EU External Actions – 2018 [Electronic resource]. – Mode of access : https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/communication-visibility-requirements-2018_en.pdf.
40. Declaración de Caracas . III Cumbre de América Latina y el Caribe sobre Integración y Desarrollo (CALC) y de la XXII Cumbre del Grupo de Río, Caracas, Venezuela, 2 y 3 de diciembre de 2011 [Electronic resource]. – Mode of access : http://walk.sela.org/attach/258/default/Declaracion_de_Caracas.pdf.
41. Declaración Política de Punta Cana V Cumbre de la CELAC, Community of Latin American and Caribbean States, Punta Cana, 25 January 2017. [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.mirex.gov.do/medios/noticias/declaracion-politica-de-punta-cana-v-cumbre-de-la-celac>.
42. Elements for an EU strategy on public security in Central America and the Caribbean [Electronic resource] – Mode of access: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/elements_for_an_eu_strategy_on_public_security_in_central_america_and_the_caribbean_0.pdf.
43. EU–CELAC relations: assessment of programmes and actions. Assessment of programmes and actions Community of Latin American and Caribbean States (CELAC)–European Union (EU) [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.consilium.europa.eu/media/24235/read-the-assessment-of-programmes-and-actions.pdf>.
44. EULAC Academic and Knowledge Summit, El Salvador, 5–6 October 2017 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://eulac-focus.net/news/eulac-academic-and-knowledge-summit-el-salvador-5-6-october-2017>.
45. EU–LAC Foundation [Electronic resource]. – Mode of access : <https://eulacfoundation.org/en/about-us>.
46. EU–LAC Foundation [Electronic resource]. – Mode of access : <https://eulacfoundation.org/en/eu-lac-strategic-partnership>.
47. EU–Latin America : 10 years of Strategic Partnership [Electronic resource]. – Mode of access : <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/09/426&type=HTML>.

48. EU–Latin American Science Diplomacy [Electronic resource]. – Mode of access : https://www.researchgate.net/profile/Joren_Selleslaghs2/publication/320935074_EU–Latin_American_Science_Diplomacy/links/5a037e880f7e9beb177052c5/EU–Latin–American–Science–Diplomacy.pdf.
49. EUROLAT Assembly [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.socialistsanddemocrats.eu/sites/default/files/2720_EN_eurolat_en_1.pdf.
50. Facebook users in the world 2018 [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.internetworldstats.com/facebook.htm>.
51. Final report. Cross–border cooperation in Latin America. Contribution to the regional integration process. (Reference n. 2009.CE.16.0.AT.118). – Association of European Border Regions (AEBR). – October 2010 [Electronic resource]. – Mode of access : http://ec.europa.eu/regional_policy/archive/international/pdf/final_report_cbc_la_en.pdf.
52. GALILEO Information Centre for Latin America: cooperation between EU and Latin America on satellite navigation intensifies / [Electronic resource]. – Mode of access : <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/05/1560>.
53. Informe Latinobarómetro 2017 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.latinobarometro.org/latNewsShow.jsp>.
54. Joren Selleslaghs. Science, Higher Education and Innovation cooperation between the EU and Latin America: all talk and no action? [Electronic resource] – Mode of access : https://www.researchgate.net/profile/Joren_Selleslaghs2/publication/317358369_Science_Higher_Education_and_Innovation_cooperation_between_the_EU_and_Latin_America_all_talk_and_no_action/links/593676dda6fdcc89e71142f1/Science–Higher–Education–and–Innovation–cooperation–between–the–EU–and–Latin–America–all–talk–and–no–action.pdf.
55. Kennedy Denis. Two Steps Forward? Assessing Latin American Regionalism through CELAC / Denis Kennedy , Brian Beaton // Latin American Policy – Volume 7 (1) – Jun 1, 2016. – P. 52–79.
56. LAPOP: Latin American Public Opinion Project. [Electronic resource]. – Mode of access : https://www.vanderbilt.edu/lapop/LAPOPbrochure2014_english_121814.pdf.
57. Latin America – @LIS II – Alliance for the Information Society [Electronic resource]. – Mode of access : https://ec.europa.eu/europeaid/regions/latin-america/lis-ii-alliance-information-society_en.
58. Latin America regional programming document. 2007–2013 [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.eeas.europa.eu/la/rsp/07_13_en.pdf.
59. Latin America–European Union cooperation: A partnership for development / Economic Commission for Latin America and the Caribbean . – 2014. – 145c. [Electronic resource]. – Mode of access : https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/37595/1/S1420618_en.pdf.
60. Mid–Term Review and Regional Indicative Programme 2011–2013 for Latin America [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.eeas.europa.eu/la/csp/11_13_mtr_en.pdf.
61. Multiannual indicative regional programme for Latin America. Development Cooperation Instrument 2014–2020 [Electronic resource] – Mode of access : https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/multiannual_indicative_regional_programme_for_latin_america.pdf.
62. Plan de Acción de la CELAC, Community of Latin American and Caribbean States, Punta Cana, 25 January 2017. [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.itamaraty.gov.br/images/ed_integracao/docs_CELAC/PLANAC.2017ESP.pdf.
63. Qué es la CELAC? [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.sela.org/celac/quienes-somos/que-es-la-celac>.
64. San Salvador Declaration by the Co–Presidents of the Euro–Latin American Parliamentary Assembly (EuroLat) of 21 September 2017 [Electronic resource] – Mode of access : http://www.europarl.europa.eu/intcoop/eurolat/assembly/plenary_sessions/san_salvador_2017/adopted_docs/declaration_en.pdf.

65. Seligson M.A. Popular support for regional economic integration in Latin America / M.A. Seligson // *Journal of Latin American Studies*. – 1999. – Vol. 31. – Part 1. – February. – P. 129–150.
66. Shaping our common future. Latin America and the Caribbean – European Union Strategic Partnership [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.consilium.europa.eu/media/30031/qc0415217em.pdf>.
67. Strategic communications – East and South. Report – № 30 – 29 July 2016 / Antonio Missiroli, Jan Joel Andersson, Florence Gaub, Nicu Popescu, John–Joseph Wilkins et al [Electronic resource] – Mode of access : http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Report_30_Stratcoms.pdf.
68. Strategic Communications and National Strategy : A Chatham House Report / Paul Cornish, Julian Lindley–French and Claire Yorke. – London, 2011. – 42 p. [Electronic resource] – Mode of access : <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/24–1436781085.pdf>.
69. The EU–Latin American Strategic Partnership: state of play and ways forward / European Union – July 2017 – 89p. [Electronic resource]. – Mode of access : https://eulacfoundation.org/en/system/files/the_eu–latin_american_strategic_partners_1.pdf.
70. The European Union and Latin America: Global Players in Partnership. Communication from the Commission to the European parliament and the Council [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.eeas.europa.eu/la/docs/com09_495_en.pdf.
71. The European Union and Latin America: Global Players in Partnership. Communication from the Commission to the European parliament and the Council [Electronic resource]. – Mode of access : http://eeas.europa.eu/la/docs/com09_495_en.pdf.
72. The strategic partnership between the European Union, Latin America and the Caribbean: a joint commitment / European Communities, 2008 – 52p. [Electronic resource]. – Mode of access : <https://eulacfoundation.org/en/system/files/The%20strategic%20partnership%20between%20the%20European%20Union%2C%20Latin%20America%20and%20the%20Caribbean%20a%20joint%20commitment.pdf>.
73. Visual Identity of the Programme @LIS / [Electronic resource]. – Mode of access : http://ec.europa.eu/europeaid/where/latin–america/regional–cooperation/alis/documents/visual–identity_en.pdf.